

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ РАВА-РУСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Войтків П.С., Іванов Є.А., Шмалій Ю.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська 1, 79000, м. Львів

petro.voytkiv@lnu.edu.ua, yevhen.ivanov@lnu.edu.ua, yulian.shmaliy@lnu.edu.ua

Вивчено структуру земельного фонду Рава-Руської територіальної громади за категоріями земельних угідь. Здійснено екологічне оцінювання земельних ресурсів громади, зокрема розраховано та проаналізовано екологічну стабільність територій, рівень антропогенного навантаження на землі, а також екологічний стан агроландшафтів по кожному адміністративному утворенню. Об'єктом дослідження є земельні ресурси Рава-Руської територіальної громади, а предметом – стан цих ресурсів. Метою дослідження є аналіз сучасного стану земельного фонду та екологічне оцінювання земельних ресурсів.

Встановлено, що у структурі земельних угідь найбільша частка земель припадають сільськогосподарські землі площі – 62,45 %, ліси та інші лісовкриті займають – 29,10 %, забудовані землі – 4,46 %, водно-болотні ресурси – 2,76 %, відкриті землі без рослинного покриву – 1,38 %. В межах громади переважають екологічно середньо стабільні території. Водночас присутні екологічно слабо стабільні території. Рівень антропогенного навантаження на земельні ресурси визначаємо як середній, а екологічний стан агроландшафтів – незадовільний.

Для територій громади, що зазнають значного антропогенного навантаження на земельні ресурси, пропонуємо розробити оптимізаційну модель землекористування, що передбачає скорочення сільськогосподарських земель, особливо ріллі, та доведення частки природних угідь до оптимального показника. Результати досліджень доцільно використовувати для покращення екологічної стабільності земель, зменшити рівень антропогенне навантаження на земельні ресурси, а також змінити екологічний стан агроландшафтів в адміністративних утвореннях з найгіршими показниками. *Ключові слова:* земельні ресурси, земельний фонд, екологічне оцінювання, екологічна стабільність, рівень антропогенного навантаження, стан агроландшафтів.

The current state of land resources of the Rava-Ruska territorial community of Lviv region. Voitkiv P., Ivanov Ye., Shmaliy Yu.

For the first time, the structure of the land fund of the Rava-Ruska territorial community was studied by categories of land. An ecological assessment of the community's land resources was carried out, i.e., the ecological stability of the territories, the level of anthropogenic pressure on the land, and the ecological condition of agricultural landscapes for each administrative unit were calculated and analyzed. The object of the study is the land resources of the Rava-Ruska territorial community. The subject is the current state of land resources and their environmental assessment. The purpose of the study is to determine the current state of the land fund and environmental assessment of land resources.

As a result, it was found that the largest share of land in the structure of land is agricultural land (62.45%), forests and other forested areas (29.10%), built-up land (4.46%), wetlands (2.76 %), and open land without vegetation cover (1.38%). Based on the results of the calculations, it was determined that ecologically medium stable areas prevail within the community under study. The community's lands belong to ecologically weakly stable areas. The level of anthropogenic pressure on land resources is characterized as medium. The ecological condition of agricultural landscapes is unsatisfactory.

For the territories of the community that experience the greatest anthropogenic pressure on land resources, it is proposed to develop an optimization model of land use that involves reducing agricultural land, especially arable land, and bringing the share of natural lands to the optimal level. The results of the research should be used to improve the environmental stability of land, reduce the level of anthropogenic pressure on land resources and change the ecological state of agricultural landscapes in the administrative units with the worst indicators. *Key words:* land resources, land fund, environmental assessment, environmental sustainability, level of anthropogenic load, state of agricultural landscapes.

Постановка проблеми. Незбалансоване і неконтрольоване використання земельних ресурсів, підвищення рівня антропогенного навантаження на довкілля спричиняють значні зміни його компонентів, які впливають на соціально-демографічні процеси, функціонування економіки і підприємництва, а також створює напругу екологічної ситуації. Сукупність таких проблем спричиняють погіршення екологічного стану, зокрема забруднення і порушення земель внаслідок екстенсивного використання і розвиток несприятливих природних процесів.

Земельні угіддя є важливим природним ресурсом, від правильності використання якої залежить добробут населення, а сама родючість землі відображається на виробництві продуктів харчування. В свою чергу, таке виробництво буде залежати від площі земель, що використовуються в господарстві та їх продуктивності. Нині ця проблема практично не вирішена, вимоги виробництва випереджають наукові розробки, а саме використання земельних ресурсів є невиправданим, необдуманим і незбалансованим. При цьому виникає потреба глибшого

вивчення сучасного стану земельних ресурсів, здійснення оцінювання їх екологічного стану, а також вивчення та аналіз всіх проблем, які пов'язані із антропогенним навантаженням і використанням цих ресурсів в межах Рава-Руської територіальної громади.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Тематика дослідження відповідає темі науково-дослідної роботи кафедри конструктивної географії і картографії Львівського національного університету імені Івана Франка: «Проблеми трансформації природно-антропогенних геосистем західного регіону України в контексті Євроінтеграції» (№ держреєстрації: 0123U102092). Результати дослідження можуть бути використані громадою для оптимізації землекористування й вдосконалення управління земельними ресурсами.

Новизна. Вперше вивчено структуру земельного фонду та здійснено екологічне оцінювання земельних ресурсів «новоствореної» Шептицької громади, тобто розраховано та проаналізовано екологічну стабільність територій, рівень антропогенного навантаження на землі, а також екологічний стан агроландшафтів по кожному адміністративному утворенню. Зроблений належний аналіз та запропоновано заходи щодо покращення екологічного стану цих земель.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед основних засобів запобігання погіршення екологічного стану земельних ресурсів слід вважати їхній постійний моніторинг та оцінювання на різних рівнях, постійно оновлювати інформацію про структуру земельних ресурсів та використання землевласниками і користувачами та надавати вільний доступ до неї. Цим питанням присвячено увагу в окремих роботах, які стосувалися громад колишнього Жовківського району [1–4 та ін.]. Однак вивченню сучасного стану земельних ресурсів Рава-Руської громади не приділено належної уваги.

Об'єктом дослідження є земельні ресурси Рава-Руської територіальної громади. **Предметом** є аналіз стану використання земельних ресурсів в межах громади. **Метою** дослідження є сучасний стан використання земель на території Рава-Руської громади. Для досягнення поставленої мети основними завданнями є: оцінити природні умови формування громади; дослідити стан використання та екологічний стан земельних ресурсів громади.

Методика дослідження. Оцінка антропогенного впливу на земельні ресурси території громади проведено шляхом аналізу структури земельного фонду (співвідношення площ земель, які зайняті сільськогосподарськими угіддями, лісами, водою та забудовою) [11]. Для екологічного оцінювання стану земельних ресурсів громади застосовано цікаву методику визначення коефіцієнтів екологічної стабільності території, рівня антропогенного тиску та ступеня порушення рівноваги у агроланд-

шафтах, запропоновану Н. Рідесом і Д. Шофоловим [9]. В основу аналізу покладено розрахунок коефіцієнтів, які описують величину впливу господарської діяльності. У першому випадку враховують частку різних типів угідь, у другому – бальне оцінювання ступеня їхнього антропогенного навантаження.

Виклад основного матеріалу. Рава-Руська територіальна громада створена 12 червня 2020 р. під час адміністративно-територіальної реформи з адміністративним центром – місто Рава-Руська [10].

Громада має вигідне положення щодо важливих транспортних шляхів, які обумовили розгалужену та розвинуту інфраструктуру. Громада межує з Белзькою, Великомошівською, Добросинсько-Магерівською та Яворівською територіальними громадами і Польщею (рис. 1).

Згідно з фізико-географічним районуванням, в межах Бузького Малого Полісся громада відноситься до району Ратинського (на північ від Рава-Руської) і Желдецького Полісся (на схід від цього ж міста). Водночас в межах фізико-географічної області Розточчя, що також простягається територією громади, знаходиться район Равського Розточчя, що невеликими ділянками представлений на півдні та заході громади [6]. За іншим фізико-географічним районуванням України, досліджувана громада розташована в межах Малого Полісся і Розточчя. Більша її частина включена до Європейської рівнинної ландшафтно-ї країни, зони широколистяних лісів, Західноукраїнського краю, де виокремлено дві області: Мале Полісся і Волинська височина [5].

Екологічний стан земельних ресурсів у громаді зумовлюється впливом промислових підприємств, впливом об'єктів інфраструктури поселень та методами ведення сільського і лісового господарства.

Загальна площа громади становить 31 959,3 га, з них на площі сільськогосподарських угідь припадає 19 957,4 га (62,4 %) [8]. В тому числі на ріллі припадає 13 410,8 га (42 %), землі лісового фонду – 9 299,9 га (29,1 %), забудовані землі – 1 426,2 га (4,4 %), землі під водою – 621 га (1,9 %), землі природоохоронного та історико-культурного призначення – 165,86 га (0,5 %).

Загалом, землі сільськогосподарського призначення займають більшу частину території, що дає змогу громаді, у комплексі із збалансованим використанням, потужний сільськогосподарський потенціал.

Орні землі сільськогосподарських угідь належать до земель середньої якості. За останні десятиліття, в результаті скорочення поголів'я худоби та занепаду багатьох сільськогосподарських підприємств і внесення органічних добрив в ґрунти, скоротилося, що призводить до зменшення родючості. Іншою проблемою, що призводить до виснаження ґрунтів є переважання посівних площ під культури, що із урожаєм виносять значні обсяги поживних речовин (ріпак, соняшник, кукурудза) [10].

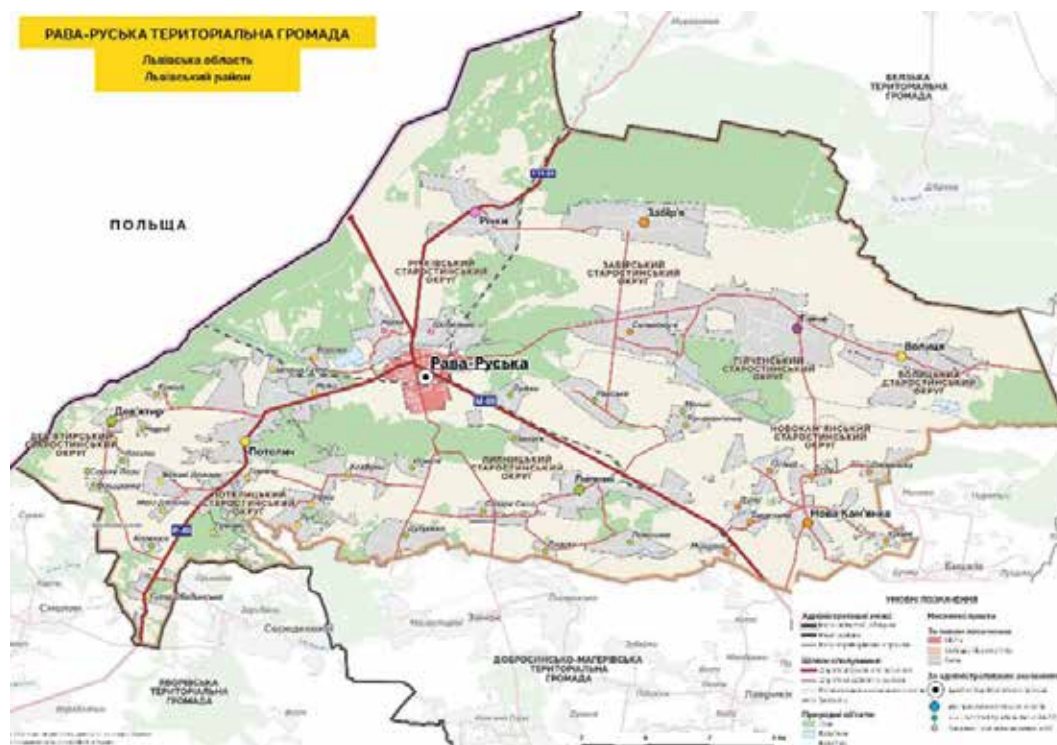

Рис. 1. Географічне розташування Рава-Руської громади [7]

Результати дослідження показали, що структура земельного фонду громади є строкатою і потребує детальнішого вивчення та аналізу. Зокрема, найбільші площі займають сільськогосподарські землі, які зменшились на 98,93 га (0,31 %). Площа лісів є також досить значною і по громаді зросли на 12,00 га (0,06 %). Стосовно забудованих земель, то їх площа в громаді є досить великою, головню завдяки м. Рава-Руська, і збільшилася за останні роки на 136,52 га (0,42 %). Водно-болотні ресурси займають незначні і незмінні площі. Землі без рослинного покриву займають ще менші площі.

Структура земельного фонду по адміністративних утвореннях громади представлена у таблиці 1. На основі отриманих даних бачимо, що площі територіальних утворень не змінилися. Найбільшою є територія Річківського (5 883,70 га), Липницького (5 363,00 га) і Потелицького (5 324,90 га) округів. Найменшими є площі, що зайняті Рава-Руською міською радою (1 014,00 га) і Дев'ятирським (1 556,80 га) округом.

У структурі земель громади переважають землі сільськогосподарського призначення. Найбільші площі є на територіях Липницького (4213,80 га) округу, що знаходиться у південній частині громади. Менші площі спостерігаємо в межах Річківського (2 690,54 га), Потелицького (2 643,83 га) і Новокам'янського (2 632,37 га) округів. Таке зменшення головню пов'язане з тим, що значні площі переведено під забудовані землі. Дещо збільшилися площі сільськогосподарських угідь

в межах Гійчеського округу (2 329,92 га). Найменші площі цих земель маємо на території Рава-Руської (217,24 га) міської ради.

Лісів та інших лісовкритих площ у громаді є найбільше в межах Потелицького (2 273,15 га) і Річківського (2857,56 га) округів. Власне ці два округи знаходяться в західній частині громади. Менше заліснених площ є на територіях Гійчеського і Забірського округів. Вони знаходяться в північній частині громади.

На території громади маємо значні площі забудованих земель. Найбільше їх у межах Рава-Руської (441,05 га) міської ради, а також Потелицького (253,00 га), Річківського (202,94 га) і Липницького (192,46 га) округів. В цілому площі забудованих земель в громаді суттєво збільшилися із 1 289,67 га (4,04 %) до 1 426,19 га (4,46 %).

Дещо менші площі у порівнянні із забудованими землями займають водно-болотні землі. Зокрема, найбільше їх на територіях Потелицького (136,20 га), Гійчеського (122,00 га) округів і Рава-Руської (171,65 га) міської ради. Найменші площі під водно-болотними землями спостерігаємо в межах Дев'ятирського (14,50 га) округу.

Найбільші площі відкритих земель без рослинного покриву зустрічаються в межах Рава-Руської міської ради (132,06 га) та Річківського (74,06 га), Новокам'янського (56,36 га) і Липницького (67,05 га) округів.

Серед інших земель є землі природоохоронного призначення, які присутні тільки в межах Потелицького округу, що знаходиться на заході гро-

Таблиця 1

Загальна структура земельного фонду Рава-Руської громади, га / % [12]

Адміністративне утворення	Роки	Загальна площа земель, у т.ч.:	сільсько-господарські землі	ліси та інші лісовкриті площі	забудовані землі	водно-болотні землі	відкриті землі без рослинного покриву
Рава-Руська громади	2008	31959,30	20056,29	9287,85	1289,67	880,95	444,54
		100	62,76	29,06	4,04	2,76	1,38
	2022	31959,30	19957,38	9299,85	1426,17	880,95	394,95
		100	62,45	29,10	4,46	2,76	1,24
Волицький старостинський округ	2008	2787,10	2247,48	369,50	55,82	102,10	12,20
		100	80,64	13,26	2,00	3,66	0,44
	2022	2787,10	2245,98	369,50	57,23	102,10	12,29
		100	80,59	13,26	2,05	3,66	0,44
Гійчеський старостинський округ	2008	3955,00	2327,33	1444,00	53,67	122,00	8,00
		100	58,85	36,51	1,36	3,08	0,20
	2022	3955,00	2329,92	1441,18	53,90	122,00	8,00
		100	58,91	36,44	1,36	3,09	0,20
Дев'ятирський старостинський округ	2008	1556,80	1092,92	381,80	66,28	14,50	1,30
		100	70,20	24,53	4,26	0,93	0,08
	2022	1556,80	1092,34	382,38	66,28	14,50	1,30
		100	70,17	24,56	4,26	0,93	0,08
Забірський старостинський округ	2008	3133,10	1922,92	1051,80	44,58	87,70	26,10
		100	61,37	33,57	1,42	2,80	0,83
	2022	3133,10	1916,67	1051,80	50,83	87,70	26,10
		100	61,18	33,57	1,62	2,80	0,83
Липницький старостинський округ	2008	5363,00	4213,80	825,00	166,11	90,00	68,09
		100	78,57	15,38	3,10	1,68	1,27
	2022	5363,00	4188,49	825,00	192,46	90,00	67,05
		100	78,10	15,38	3,59	1,68	1,25
Новокам'янський старостинський округ	2008	2941,70	2643,42	47,80	100,98	98,20	51,30
		100	89,86	1,63	3,43	3,34	1,74
	2022	2941,70	2632,37	47,28	107,49	98,20	56,36
		100	89,49	1,61	3,65	3,34	1,92
Потелицький старостинський округ	2008	5324,90	2646,33	2273,15	251,49	136,20	17,73
		100	49,70	42,69	4,72	2,56	0,33
	2022	5324,90	2643,83	2273,15	253,99	136,20	17,73
		100	49,65	42,69	4,77	2,56	0,33
Річківський старостинський округ	2008	5883,70	2728,30	2842,80	163,32	58,60	90,68
		100	46,37	48,32	2,78	0,99	1,54
	2022	5883,70	2690,54	2857,56	202,94	58,60	74,06
		100	45,73	48,57	3,45	0,99	1,26
Рава-Руська міська рада	2008	1014,00	233,79	52,00	387,42	171,65	169,14
		100	23,06	5,13	38,21	16,93	16,67
	2022	1014,00	217,24	52,00	441,05	171,65	132,06
		100	21,42	5,13	43,50	16,93	13,03

мади. Площі цих земель збільшилися із 165,86 га до 207,17 га.

Аналіз структури земельного фонду території Рава-Руської громади показав, що переважають сіль-

ськогосподарські землі – 62,45 % і лісові угіддя – 29,10 %, значно менше забудованих земель – 4,46 %, водно-болотних земель – 2,76 % і відкритих земель без рослинного покриву – 1,24 %.

Проблема збалансованого використання земельних ресурсів громад за їх визначеним використанням є актуальною. Зміни напрямків використання, які є необдуманими та незбалансованими, призводять до порушення рівноваги екологічного стану всіх категорій земельних угідь. Тому оцінювання екологічного стану земельних ресурсів за їх категоріями використання потребує детального вивчення та аналізу.

Сучасні екосистеми території Рава-Руської громади є комплексом як природних, так і антропогенних компонентів, співвідношення яких вказує на стабільність або нестабільність її екологічного стану. Нами використано методику визначення екологічної стабільності території і рівня антропогенного навантаження (за Н. Рідесом і Д. Шофоловим), що враховує кількісні та якісні характеристики компонентів довкілля, а саме земельні ресурси [9].

За результатами проведених розрахунків визначено, що усі земельні угіддя колишнього Жовківського району відносяться до екологічно слабо стабільних територій (0,46 у. б.), а в громаді землі також відносяться до слабо стабільних територій (0,44 у. б.). У громаді екологічно нестабільними є території Новокам'янського (0,31 у. б.) округу і Рава-Руської (0,30 у. б.) міської ради (рис. 4). До слабо стабільних територій, відносять території Волицького (0,44 у. б.), Дев'ятирського (0,43 у. б.) і Липницького (0,40 у. б.) округів. До середньо стабільних територій належать Гійчеської (0,51 у. б.), Забірського (0,51 у. б.), Потелицького (0,51 у. б.) і Річківського (0,55 у. б.) округів.

Коефіцієнт *Кан* характеризує величину впливу господарської діяльності, тобто це бальна оцінка ступеня антропогенного навантаження. Коефіцієнт, що вказують на рівень антропогенного наванта-

ження в межах колишнього Жовківського району становить 2,97 у. б. і є середнім. На території Рава-Руської громади він є також середнім (3,04 у. б.). Підвищений коефіцієнт антропогенного навантаження спостерігаємо в межах Волицького (3,20 у. б.), Дев'ятирського (3,10 у. б.), Липницького (3,26 у. б.) і Новокам'янського (3,11 у. б.) округів. Середній рівень антропогенного навантаження виявлено на територіях Гійчеського (2,77 у. б.), Забірського (2,81 у. б.), Потелицького (2,67 у. б.) і Річківського (2,59 у. б.) округів. Високий (найгірший) рівень антропогенного навантаження спостерігаємо в межах Рава-Руської (4,11 у. б.) міської ради (рис. 5).

Важливим при оцінюванні екологічного стану земель є визначення ступеня порушення рівноваги у агроландшафтах. Як в колишньому Жовківському районі, так і в Рава-Руській громаді стан агроландшафтів є незадовільним. Стан агроландшафтів з критичним показником мають такі адміністративно-територіальні одиниці громади: Гійчеський, Дев'ятирський, Липницький і Потелицький округи, а також Рава-Руська міська рада (рис. 6). Незадовільний показник спостерігаємо в межах Волицького, Забірського, Новокам'янського і Річківського округів.

Висновки. Земельні ресурси Рава-Руської громади мають важливу соціальну та економічну роль і виступають чинником привабливості даного регіону щодо майбутніх інвестицій в їх розвиток з боку України та країн ЄС.

Встановлено, що в структурі земельних фондів найбільша частка земель припадає на сільськогосподарські землі – 62,45 %, менше на ліси та інші лісовкриті площі – 29,10 %, ще менше на забудовані землі – 4,46 %, водно-болотні ресурси – 2,76 %, відкриті землі без рослинного покриття – 1,38 %.

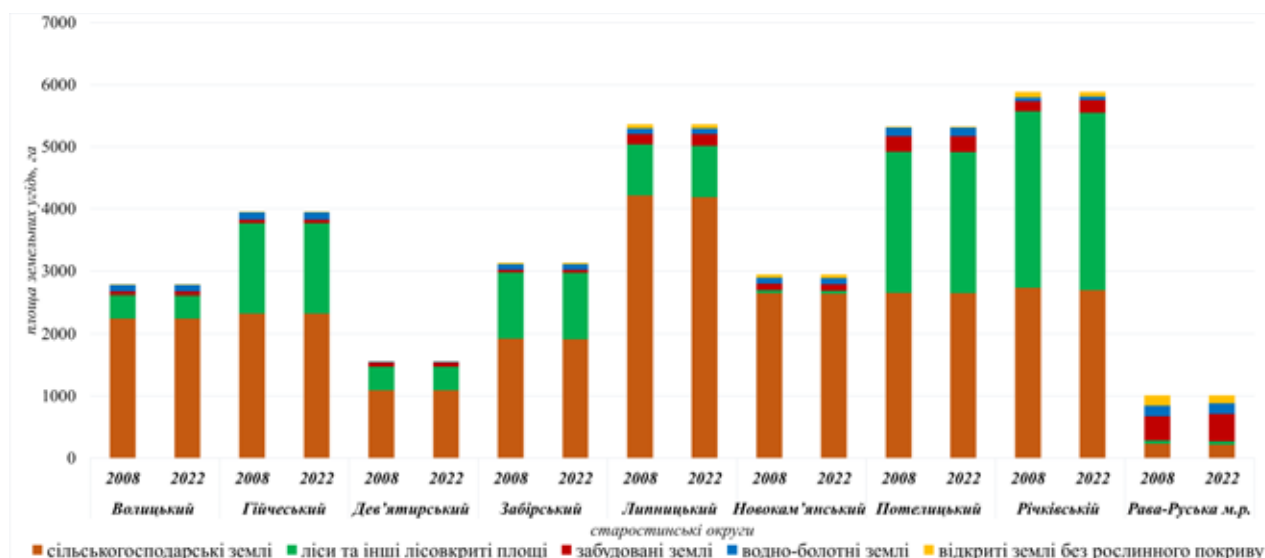

Рис. 2. Розподіл земельних угідь в адміністративних одиницях Рава-Руської громади

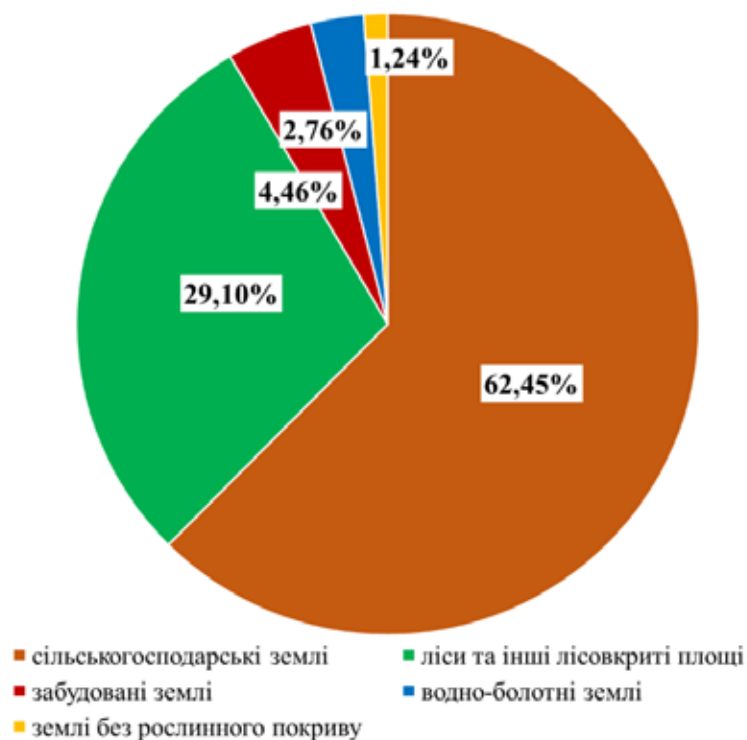

Рис. 3. Структура земельних ресурсів в межах Рава-Руської громади

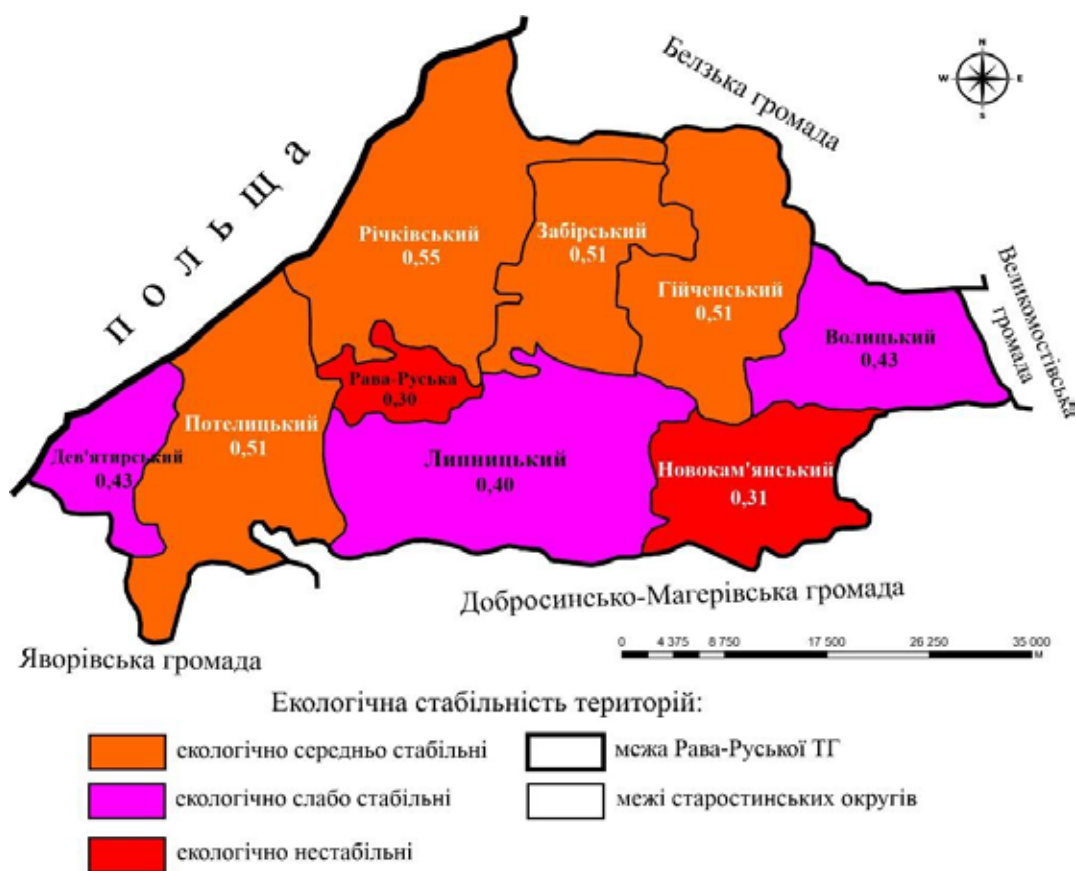

Рис. 4. Екологічна стабільність земель Рава-Руської громади

Рис. 5. Рівень антропогенного навантаження на земельні ресурси Рава-Руської громади

Рис. 6. Екологічний стан агроландшафтів Рава-Руської громади

За результатами проведених розрахунків визначено, що в межах громади переважають екологічно середньо стабільні території. Рівень антропогенного навантаження на земельні ресурси характеризується як середній, а екологічний стан агроландшафтів – незадовільний.

Для територій громади, які зазнають найбільшого антропогенного навантаження на земельні ресурси, пропонуємо розробити оптимізаційну модель земле-

користування, що передбачає скорочення сільсько-господарських земель, особливо ріллі, та доведення частки природних угідь до оптимального показника. Результати досліджень можна використовувати для покращення екологічної стабільності земель, зменшення рівня антропогенного навантаження на земельні ресурси та зміну екологічного стану агроландшафтів в адміністративних утвореннях громади з найгіршими показниками.

Література

1. Войтків П., Іванов Є., Войтович М. Оцінювання екологічного стану земельних ресурсів Куликівської територіальної громади Львівського району Львівської області. *Наукові горизонти XXI століття : мультидисциплінарні дослідження* : матер. міжнарод. наук. конф. Ужгород; Київ, 2024. С. 184–189.
2. Войтків П. С., Іванов Є. А. Екологічне оцінювання стану земельних ресурсів Червоноградського району Львівської області. *Екологічні науки*. 2024. № 1 (52). Т. 1. С. 173–178. <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2024.eco.1-52.1.27>.
3. Войтків П. С., Іванов Є. А., Телегуз О. Г. Оцінювання ступеня порушення рівноваги в агроландшафтах Червоноградського району Львівської області. *Scientific Collection «InterConf+»*, 28 (137): with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Theory and Practice of Science: Key Aspects» (December 19-20, 2022; Rome, Italy), 2022. P. 206–215. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.12.2022.021>.
4. Войтків П., Іванов Є., Шкірка І. Екологічне оцінювання стану земельних ресурсів Добросиньсько-Магерівської територіальної громади Львівського району Львівської області. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матер. VIII-ої міжнарод. наук.-практ. інтернет-конф. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2024. С. 47–49.
5. Гаськевич В. Г., Позняк С. П. Осушені мінеральні ґрунти Малого Полісся. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2004. 256 с.
6. Геоecологія Львівської області : монографія / за заг. ред. Є. Іванова. Львів : Простір-М, 2021. 606 с.
7. Карта Рава-Руської територіальної громади. *Львівська районна рада* : офіц. вебпортал. <https://lvivskaraya-rada.gov.ua/lvivskyy-rayon/terytorialni-hromady>.
8. Профіль Рава-Руської міської територіальної громади. Матеріали до Стратегії розвитку Рава-Руської міської територіальної громади до 2027 р. https://rada.info/upload/users_files/04056256/b78a37919fbb58d489a45a0ef903aba2.pdf.
9. Рідей Н. М., Шофолов Д. Л. Екологічна стандартизація для забезпечення сталого землекористування та охорони земель. *Людина і довкілля. Проблеми неоекології*. 2009. Вип. 1 (12). С. 41–50.
10. Стратегія розвитку Рава-Руської міської територіальної громади до 2027 р. https://rada.info/upload/users_files/04056256/aed0503219cf5517dcfac8b1be743bd3.pdf.
11. Фоновий моніторинг навколишнього природного середовища: монографія / за ред. М. М. Приходька. Івано-Франківськ : Фоліант, 2010. 324 с.
12. Фондові матеріали Головного управління Держгеокадастру у Львівській області по земельних ресурсах. Львів, 2008–2022.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: